

Mit mondanak a tények? – Az új közoktatási törvény küszöbén

A Magyar Tudományos Akadémia Közoktatási Elnöki Bizottsága és a Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ közös szervezésében műhelykonferencia-sorozat indult a készülő új közoktatási törvényt érintő három kiemelt témában. Ezek az együttnevelés és külön oktatás, a pedagógus életpálya, valamint a szakképzés. A szervezők a sorozat megszervezésekor azt a célt tartották szem előtt, hogy a szakmapolitikai döntések a tudomány és gyakorlat tényeire, korszerű módszerekkel nyert és elemzett adatokra támaszkodhassanak. A rendezvénysorozat programjának kialakításakor fontos szempont volt az, hogy a három témában érintett szakemberek, a tervezett új közoktatási törvény előkészítő szakaszában tegyenek olyan javaslatokat, amelyek a koncepció kiteljesedését és a megvalósításához szükséges szakmai szempontok megfogalmazását segíthetik. A felkért előadók feladata volt többek között az is, hogy világosan jelezzék azokat a szakmai és szakmapolitikai korlátokat is, amelyeknek figyelembevétele nélkül nem lehetséges egy új törvény sikeres bevezetése.

1. szakmai műhelykonferencia

EGYÜTTNEVELÉS ÉS KÜLÖN OKTATÁS

Az MTA Közoktatási Elnöki Bizottsága és a TÁRKI-TUDOK társszervezésében

Budapest, 2011. január 26.

MTA Székház, 1051 Budapest, Roosevelt tér 9.

A rendezvénysorozat első eseményének témája az együttnevelés és külön oktatás témaköre volt. Ez a terület többet és mást is jelent, mint a társadalmi integráció kérdését. Az előadások egyik legfontosabb üzenetként és megfontolandó javaslatként emelkedett ki a minél korábbi életszakaszban történő, már az iskola megkezdése előtti beavatkozás szükségessége. Ez egyformán érvényes az oktatásban lemaradó gyermekeket érintő mindhárom területen szükséges közoktatási feladatok körére: (1) a halmozottan hátrányos helyzetre, (2) a cigányság társadalmi integrációját gátló, s nem csak az oktatást érintő problémáira, (3) a fogyatékos és az oktatásban történő lemaradást eredményező atipikus fejlődés következményeire. Az előadók szerint javasolt megoldások ugyanakkor eltérnek aszerint, hogy a tipikusan fejlődő gyermekek oktatási és nevelési szükségletei miként elégíthetők ki, s ennek meg kellene jelennie a közoktatási koncepcióban, s az erre épülően megalkotandó jogszabályokban. Az együttnevelés és az együttoktathatóság kérdésre szakmailag is megalapozott választ kell adni, s ennek kellene a kerettörvényről történő szakmapolitikai döntésekben is érvényesülnie. Fontos tehát a megfelelő színvonalú közoktatás törvényi szabályozásának során egyértelműen meghatározni az ellátórendszer azon feladatait, amelyek a különleges oktatási és nevelési szükségletű gyerekek és tanulók mindhárom csoportjában a felzárkózás, illetve a lemaradás csökkenésének garanciáját jelentik. Ehhez szükséges az ellátórendszer feladatainak árnyalt, egyértelmű és világos meghatározása, a szabályozás és finanszírozás ezeknek a céloknak megfelelő kialakítása.

Az eseményt **Pálincás József**, az MTA elnöke nyitotta meg, kiemelve a tényeken alapuló döntéshozás fontosságát. **Pálincás József** megnyitójában olyan szabályozás megalkotására tett javaslatot, amely az egyéni és közösségi érdek egyensúlyának megteremtését hivatott elősegíteni, a közoktatási rendszer funkciójaként határozta meg a tanulók felkészítését a szolidaritásra és a versenyre. Mindenek előtt hangsúlyozta azt is, hogy egy olyan fontos kérdés esetében, mint a közoktatási törvény, adatokon alapuló tudományos állításokra van szükség. E gondolatmenet vezette **Lannert Judit**, a Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ vezérigazgatójának A tényeken alapuló sikeres oktatáspolitikai címmel tartott előadását is. Megközelítése szerint a jelen állapot felmérését a nemzetközi eredményekkel összevetve kell értékelni és a hazai kísérleti programok tanulságai alapján kell levonni a következtetéseket. A nemzetközi gyakorlatban is sajnálatosan alacsony arányú az olyan módszertanilag megalapozott hatásvizsgálat, amely útmutatóul szolgálhat az oktatási programok

bevezetések és tesztelések. Ugyanakkor már vannak olyan – a tanulói teljesítményt mérő – rendszeres felmérések, amelyek adatait még jobban kiaknázva hatékonyabbá tehetők az oktatást érintő beavatkozások. A szakember éppen ezért javasolta, hogy az oktatáskutatás kapjon nagyobb hangsúlyt a készülő közoktatási törvényben, és a kompetenciamérés folyamatos működtetéséről, valamint a nemzetközi vizsgálatokban való részvételről is szülessen egy passzus.

A Tárki-Tudok korai intervenciók intézményhálózat átvilágítását célzó kutatása számos tanulsággal szolgálhat a korai beavatkozást érintő területeken. Lannert Judit a legfontosabb problémaként azt jelezte, hogy a szociális, egészségügyi és oktatási szféra összefogását igénylő korai intervenció területének nincs igazán gazdája. Erre talán most több lehetőség adódik a három érintett tárcát magába foglaló Nemzeti Erőforrás Minisztériumban. Javasolta még az előadó egy jelzőrendszer kialakítását a tanulók továbbhaladásáról, legalább a rendelkezésre álló adatokat felhasználásával. Szorgalmazta azt is, hogy jöjjön létre egy platform a brit EPPI mintájára a korai intervenciót igénylő gyerekek, a „különleges oktatási szükségletű” tanulók fejlesztésének működőképes gyakorlatairól, amelyeket tudományos tények is alátámasztanak.

Csépe Valéria, az MTA főtítkárhelyettese és az MTA Közoktatási Elnöki Bizottságának elnöke előadásában a különleges oktatási és nevelési szükséglet átfogó és korszerű ellátási modelljéből kiindulva elemezte az új közoktatási törvényhez készült vitairatnak a „különleges bánásmód” mint új címke alatt bevezetett megállapításait. Felvetette, hogy a korábbi közoktatási törvényekből szövegszerűen átvett csoportosítás sok olyan szakmai és szakmapolitikai szempontot nem követ, amely e kérdéseknek a korábbinál korszerűbb kezelését tenné lehetővé. Szükségesnek tartja, hogy a korai intervenció megfelelő kialakítása az egészségügyi, szociális és oktatási területek közös feladataként jelenjen meg. Ugyanez vonatkozik a halmozottan hátrányos helyzetből következő problémák kezelésére is, hiszen itt is együtt kezelendők mindezek a szempontok, s a nagy ellátórendszerek érintkezése alapvetően fontos lehet. A különleges oktatási és nevelési szükségletet egy adott rendszer két végpontjaként kezelve a tehetség és a sajátos nevelési igény (SNI) ellátása és finanszírozási modellje is kezelhetővé válik, s a halmozottan hátrányos helyzet ennek olyan további faktorokkal bővülő rendszere lehet, amely nem kizárólag a közoktatásban szabályozandó. Hangsúlyozta, hogy az SNI mindenekelőtt szakmai és szakpolitikai megoldásra vár, a halmozottan hátrányos helyzet viszont nem egyszerűen csak a különleges bánásmód, hanem a társadalmi integráció kérdése. Az ellátás javításának ezért legfontosabb sarokpontjai a rendszerszintű megközelítés, az ellátási rendszer legfőbb céljainak megfogalmazása, legfőbb és legnagyobb célcsoportjának megjelölése, a különleges oktatási szükséglet mindegyik kategóriájában az ehhez viszonyított ellátás, az esélyteremtés és társadalmi integráció közoktatási feladatainak megjelölése, valamint a fenntartható finanszírozás és az ellenőrzés rendszerének kialakítása.

Csapó Benő előadásában a PISA vizsgálat eredményeire alapozva felhívta a figyelmet arra, hogy amennyiben a magyar iskolarendszer 2 év alatt elérné a finn szintet, az a most született generáció életében közel hatévnyi GDP többletet termelne (ez sok tízezer milliárd forint). A nemzetközi összehasonlító vizsgálat egyértelműsíti, hogy ahol jelen van a korai szelekció, a buktatás és az elkülönítés, ott általában gyengébben teljesít a közoktatási rendszer. Elmondható, hogy sikeresebbek azok az iskolarendszerek, melyek egyenlő tanulási esélyt biztosítanak minden tanulónak, függetlenül a diák társadalmi háttérétől. A társadalmi háttér szerepe a későbbi előmenetelben hazánkban különösen magas. Csapó Benő felhívta a figyelmet arra, hogy a közoktatási törvény tervezete számos ponton a kutatási eredményekkel nem megalapozható irányba mutat.

Pokorni Zoltán előadása a hazai integrációs politikára reflektált. Úgy vélte, csak akkor lehet ezt a problémát megoldani, ha a középosztályt érdekeltté tudjuk tenni, mégpedig jó színvonalú közoktatás nyújtásával, helyben. Magyarországon egy pedagógusra átlagosan mindössze 10 tanuló jut, szemben az OECD 16-os átlagával. Ez is azt erősíti, hogy a tanárok számának növelése helyett a bérezéssel lehet javítani az ellátást, azaz kevesebb, de jobban képzett pedagógus magasabb bérért tudná ellátni jól a feladatot. Az oktatási szakpolitikus szerint nem felzárkóztató osztály kell – az óvodáztatást kell előrébb hozni.

Az első hozzászóló saját integrált iskolai tapasztalataiból merítve fogalmazott meg javaslatokat és kritikákat a rendszer egészét illetően. **Lányi Marietta** szerint a társadalommal kellene elsősorban elfogadtatni az emberek sokféleségét és különbözőségét, és csak ezután következhetnek a pedagógusok. Az integrációt olyan kétoldalú folyamatként közelíti meg, amelyből az 'átlagos' és a

különleges igényű gyermek is profitál. Ahogyan a világ megváltozott és minden szakmának fejlesztenie kell magát, ugyanúgy kellene a pedagógusoknak is képezniük magukat és egy megváltozott kor igényeihez alkalmazkodniuk.

Katona Nóra a sajátos nevelési igényűvé nyilvánítás címkézési folyamatáról beszélt, kiemelve, hogy nagyon lényeges a korai felismerés, ugyanakkor elkerülendő a címkéhez kötött többletfinanszírozás, mert az már kontraproduktív folyamatokat indít el. Emellett szintén fontos eleme volt hozzászólásának az azonosítás modelljének átgondolása és az orvosi helyett egy ökológiai szemléletű megközelítés. Kiemelte, hogy az integráció csak megfelelő feltételrendszer mellett valósítható meg.

Sió László alapkérdésként vetette fel, hogy hiszünk-e az integrációban, illetve mit lehet tenni a spontán szegregációs folyamatokkal szemben? Azokat a formai és tartalmi, közigazgatási kereteket illetve személyi feltételeket taglalta, amelyek az integrációnak és egyáltalán a különbözőség kezelésének feltételei, a gyerekeknek nyújtható minél személyre szabottabb ellátás sarokpontjai.

A közönségvita során Bajomi Iván (ELTE Társadalomtudományi Kar) felvetette, hogy ne csak a bizonyítékokon alapuló oktatáspolitikáról, hanem a bizonyítás folyamatáról is beszéljünk. Varga Júlia egy tanulmányra hivatkozva elvetette a kiemelt oktatási körzetek lehetőségét, mivel azok nemzetközi tapasztalatok alapján a szegregációs folyamatokat erősítenék. Sió László erre reagálva azt mondta, hogy nem elvetendő a kiemelt körzet, csupán a megvalósítást kell nagyon átgondolni. Lantos Gabriella fejlesztéspolitikai szakértő szintén a körzetekhez szólt hozzá és kiemelte, ezekben a körzetekben az a gond, hogy a középosztály atipikus, tehát ezek oly mértékben leszakadó térségek, ahol középosztály nem lévén, nincsen hova integrálni. Ennek kapcsán felmerült a roma kollégiumok gondolata, amely szintén vegyes tapasztalatokat kínált az elmúlt években. Pokorni Zoltán a rugalmasságot hangsúlyozta: minden esetben a helyi szinten működőképes megoldásokat kell támogatni és nem merev szabályrendszert kell ráhúzni a rendszerre. Nagy József professzor arra hívta fel a konferencia résztvevőinek a figyelmét, hogy bizonyos dolgokat nem lehet törvényekkel megoldani. Az elmúlt 30 év számtalan mérésének éppen az a tanulsága, hogy a rengeteg jogszabályváltozás az eredményességet nem volt képes érdemben befolyásolni.